УДК 130.3

Петров О. О.,
кандидат філософських наук, доцент

Інформаційне суспільство та його вплив на процес розвитку особистості

В сучасний період помітно прискорився глобальний процес переходу від індустріального до інформаційного суспільства. Цей етап розвитку людства, що пов'язаний з революційними досягненнями в галузі інформаційних технологій, дістав назву інформаційного, або третьої хвилі.

Інформаційно-комп'ютерна революція призводить до формування інформаційного соціуму і до його всебічного впливу на процес формування особистості.

Виникла необхідність методологічного забезпечення вивчення проблем, пов'язаних з розвитком особистості в умовах інформаційного суспільства. З'явилась потреба в нових підходах до виховання людини в умовах інформатизації, дослідити вплив процесу становлення інформаційного соціуму в Україні на розвиток особистості.

Деякі аспекти цього явища досліджувались в працях Бжезинського, Дж. Гелбрейта, Е. Тоффлера, Ф. Фукуями, С. Халтінггона та інших. Однак навіть в їх працях не розглядались проблеми впливу інформаційного соціуму на особливості формування основних якостей особистості на етап і становлення інформаційного суспільства, а також закономірності, що обумовлюють діяльність особистості пд. час посилення інформаційної боротьби.

Вперше про сутність інформаційного суспільства написав професор Токійського технологічного університету Ю. Хаяши ще наприкінці 60-х років XX ст. В звітах Агентства економічного планування, інституту розробки і використання комп'ютерів, як спиралися на твори Ю. Хаяши, інформаційне суспільство визначаться як суспільство, у якому процес комп'ютеризації дає людям доступ до надійних джерел інформації, рятує їх від рутинної роботи, забезпечує високий рівень автоматизації виробництва [с. 9]. Поняття інформаційного суспільства найґрунтовніше викладено в теорії технологічного розвитку д. Белла. Саме він вперше підкреслив, що інформатизація суспільства

впливає не тільки на державу, виробництво, бізнес, сферу послуг, а й змінює стиль життя, побут, основні цінності людства.

Ці уявлення про інформаційне суспільство не зовсім сучасні. Ми бачимо, що внаслідок глобальної інформатизації відбуваються глибока змани багатьох соціально-психологічних і політичних аспектів більшості розвинутих країн. Формується єдина інформаційна єдність усієї людської цивілізації, де реалізовано вільний доступ кожної людини до всіх інформаційних ресурсів. Переважаючими стають гуманістичні принципи керування суспільством, засновані на прозорості влади, загальному доступі до інформації, демократичності прийняття суспільних рішень. Однак при цьому с й негативний вплив на людей і в цілому на суспільство засобів масової інформації (особливо реклами), небажане широке втручання в приватне життя громадян та організацій на базі інформаційних технологій, складність адаптації до середовища інформаційного суспільства старшого покоління, небезпека розриву між „інформаційною елітою" (людьми, що займаються розробкою та використанням інформаційних технологій) і простими споживачами.

Незважаючи на різні підходи до визначення інформаційного суспільства, більшість авторів відзначає його однакові суттєві риси:

– домінування інформаційного сектора в загальному обсязі валового продукту;

– інформація, знання і кваліфікація суб'єкта стають головними факторами влади і керування;

– пріоритетне значення інформації стосовно інших ресурсів;

– сервіс у інформаційному суспільстві стає виробничим;

– більш демократичний характер опанування більшістю професій (особливо щодо жінок);

– комунікація як спілкування людей і головний засіб їх взаємодії починає виштовхувати транспорт;

– з 4-х гілок влади (виконавча, законодавча, судова та інформаційна) головною стає влада засобів масової інформації

– зростання обсягів соціальної пам'ять, персональний комп'ютер перетворює помешкання в центр суспільного життя і в той же час дисплей комп'ютера відриває людину від спілкування з іншими людьми, від всього суспільства;

– зміна структури розподілу часу між робочим часом та відпочинком на основі появи нової форми зайнятості "телепраці";

– поява нової політичної культури з більш повною реалізацією свободи слова за допомогою електронних засобів масової інформації.

Інформаційна інфраструктура України перебуває у процес становлення і розвивається не рівномірно. Складовими системами регулювання суспільних відносин в інформаційній сфері виступають: 1) нормативна-правова база — сукупність законів і законодавчих актів в інформаційній сфері; 2) система забезпечення інфобезпеки організована державою сукупність суб'єктів (державних органів, посадових осіб, громадських організацій, окремих громадян), об'єднаних цілями захисту національних інтересів країни в інформаційній сфері; 3) інформаційний ринок — ринок інформаційних продуктів і послуг, а також інформаційних технологій, засобів зв'язку, інформатизації і телекомунікації [2, с. 20-21].

Інформаційне суспільство впливає на особистість протягом усього життя і не завжди позитивно. Вже доведено вченими, що потужність впливу інформаційного соціуму на особистість, який здійснюється за допомогою засобів антропотехніки, багаторазово перевищує потужність впливу традиційного суспільства. Закономірності формування особистості в інформаційному соціумі можна сформулювати таким чином:

1) зростання комунікаційних потреб особистості, які перетворюють функціональну властивість суб'єктів активного реагування на розбіжність між наявним і бажаним станами їх свідомості; 2) ефективність розв'язаних завдань розвитку особистості лежить в площин І піднесення управлінського інтелекту на ґрунті інформатизації суспільства; 3) стійкість особистості як системи, що самоорганізується, залежить від рівня й цілісності, яку визначають її духовність та соціальна відповідальність; 4) збільшення впливу високих технологій у система техніко-технологічного детермінізму розвитку суспільства призводить до можливості ефективного враження душа та суспільної свідомості; 5) з зростанням демократичного потенціалу суспільства поширюється процес усвідомлення необхідності впровадження вищих стандартів, людських прав.

Наслідки інформатизації суспільства помітно позначили вростання інтересу до філософсько-світоглядних аспектів усвідомлення прав людини. Поряд з позитивним впливом комп'ютеризації дослідники відзначають й негативний. В першу чергу це стосується все більшим зануренням людини у віртуальну реальність з відповідним послабленням соціальних зв'язків. З'являються дві тенденції в цьому

процесі: тенденція самозаглиблення людини та посилення впливу з боку власників телекомунікаційних мереж. Яку позицію повинне зайняти суспільство, держава щодо проявій цих тенденцій? Сучасна демократична і правова держава не може неправовими засобами втручатися в сферу прав людини, порушувати індивідуальну автономію особи. Таке втручання обмежується визнанням за людиною і громадянином невід'ємних прав і свобод, які не можуть бути порушень державою. Залишати наодинці (особистість з хаосом потоків інформаційного впливу суспільство також не має права [с. 25].

Держава повинна забезпечити громадянам умови їх самореалізації, простір особистої автономії, не допускати "примусового удосконалення" та "примусового ощасливлення" підданих. Замість "примусовості", завдяки поняттю автономії формування культури особистості, обстоюється свобода як безумовна цінність.

Гуманістичні принципи конституційного ладу України зафіксовані в ст. З Конституції, де йдеться про те, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, держава повинна поєднувати з всебічним розвитком культури особистості та відповідальністю виробників комп'ютерних програм, сайтів Internet. Пріоритетність інтересів людини над інтересами держави повинна стати домінуючим принципом у інформаційній сфері [с. 41-45].

Підбиваючи підсумки аналізу інформаційного суспільства та його впливу на розвиток особистості, можна вробити такі висновки:

– Україна вступає в нову якісну фазу розвитку інформаційне суспільство;

– сьогодні залишаються майже невивченими наслідки впливу на особистість так званої „віртуальної реальності";

– інформаційний соціум все більше впливає на особистість, як у соціальному, так і на психофізіологічному рівні;

– виникає гостра необхідність внесення коректив у процес розвитку особистості з врахуванням наведених закономірностей.

Інформаційне суспільство все більше впливає на процес розвитку особистості. Цей вплив не завжди носить бажаний характер, для впорядкування формування особистості на основі загальнолюдських цінностей, необхідні подальші методологічні розробки в тому числі й закономірностей розвитку особистості в умовах інформаційного соціуму.

Література 1. Петров О.О. Тенденції та протиріччя розвитку інформаційного суспільства. Харків: ХДТУБА, 2002. 48 с. 2. Толубко В.Б., Жук С.Я., Косевцов В.О'. Концептуальні основи інформаційної безпеки України // Наука і оборона. 2004. № 2. С. 19-25. 3. Нікітюк В.О. Проблема прав людини в контексті національної безпеки И Наука і оборона. 2002. № 4. С. 24-30. 4. Соболь О.М. Свобода особистості в інформаційному соціумі: стаття друга // Філософська думка. 2002. № 5. С. 40-58.